
Deuteronomistická história

P. Ján Ďurica SJ

Teologická fakulta Trnavskej univerzity

jan.durica@tftu.sk

Historické knihy Starého zákona

1. Deuteronomistická história – skorší proroci

- *Kniha Jozue, Kniha Sudcov, 1 a 2 Sam, 1 a 2 Kr*

2. Kronikárske dejepisné dielo

- *1 a 2 Krn, Kniha Ezdrášová, Nehemiášová*

3. Poučné rozprávania

- *Kniha Tobiášová, Judit, Ester, Rút*

4. Dejepisectvo v oblasti Machabejcov

- *1 až 2 kniha Machabejcov*

5. Biblická historiografia

Ad.1 Devarím - Deuteronomium

je Mojžišov testament Izraelu

- srdcom Mojžišovho zákona je **Desatoro** Ex 20,1-17
  - a Dt 5,6-21
  - **srdcom Desatora je láska k Bohu** Dt 6,4-9
  - a k blížnemu Lv 19,18
  - zachovávanie Desatora je znamením vernosti Zmluve
  - Dt 28,1-46
  - **Še'ma Israel JHWH - Adonaj Elohejnu Adonaj echad**
Dt 6,4
  - **Počuj Izrael Pán náš Boh je Pán jediný**
-

Hlavné prikázanie

Počuj, Izrael, Pán je náš Boh, Pán jediný!

A ty budeš milovať Pána, svojho Boha,
celým svojím srdcom, celou svojou dušou a celou svojou silou.

A tieto slová, ktoré ti ja dnes prikazujem, nech sú v tvojom srdci,
poučaj o nich svojich synov a sám uvažuj o nich,
či budeš sedieť vo svojom dome, či budeš na ceste,
či budeš ležať alebo stáť.

Priviaž si ich ako znamenie na ruku,
nech sú ako znaky medzi tvojimi očami,
a napíš si ich na veraje svojho domu a na dvere (Dt 6,4-9).

Miluj svojho blížneho ako seba samého (Lv 19,18)!

Kniha Jozue

1. Názov (hebr.) - *Jehošua* - Boh je spása, (gr.) *Jesous*, (lat.) *Josue* (Jozue)

➤ - pôvodné meno *Hošea* – Boh pomohol

Skorší proroci

2. Obsah - epické rozprávanie o dobytí a rozdelení Kanaánu Jozuom,
➤ - v skutočnosti zdôrazňuje, že všetko bolo dielom Pána - JHWH

3. Úspešné vojnové výpravy:

1. dobytie Jericha a Aja (Joz 6,1nn; 8,1nn)
➤ - sociálny dopad hriechu
2. dobytie juhu – Joz 10,42
3. dobytie severu skončilo zaujatím Chazoru

-
- **Jozue je Mojžišov pomocník a dôverník ustanovený za nástupcu**
  - **Jozue s Kalebom viedli prieskum Kanaánu**
  - **Jozue voviedol potomkov do Zaslúbenej zeme**
  - **Jozue zomrel 110 ročný - pochovaný v Timnat Serachu**
    - **vlastnosti - opatrnosť, silná vôľa, odvaha**
    -
    - **Paralely s Mojžišom**
    - *Mojžiš previedol ľud cez more. Jozue cez Jordán do Priľúbenej zeme*
  - **Zaujatie Kaánanu - druhá polovica 13. stor. pred Kristom**
-

3. Pôvod knihy Jozue

Návrh na Hexateuch – 6 zvitkov

- **Vznik** - 7. stor. pred Kr. za Joziáša (640 – 609)
- deuteronomistická koncepcia
- podáva súhrnné svedectvo, že Boh – JHWH splnil svoje prisľúbenia
- zjednotenie národa pod vedením Jozua malo prorocký význam
- sám Boh je garantom náboženskej a politickej jednoty, ak Izraelský národ zachová: čistotu monoteistickej viery,
  - predpisy zákona,
  - požiadavky zmluvy,
  - a jednotu kultu

---

4. Jozue a história

- obsadenie Kanaánu asi v r. 1220 - 1200 pred Kr.
  - podmanenie – pomalým infiltračným procesom až Dávidove časy
-

---

5. Rozdelenie

- I. Obsadenie Kanaánu   1 - 12
  - II. Rozdelenie Kráľovstva   13 - 21
    - 1. Rozkaz Jahveho
    - 2. Údel Zajordánskych kmeňov
    - 3. Údel Predjordánskych kmeňov
    - 4. Útočistné mestá
    - 5. Levitské mestá
  - III. Dodatky   22 – 24
-

6. Teologický význam

1. zaujatie Prisľúbenej zeme je náboženskou epopejou Izraelského národa

- rozdelenie Prisľúbenej zeme je dar Jahveho, prejav jeho dobroty a starostlivosti

2. hlavné etapy obsadenia: Obriezka v Gilgale (Joz 5,2-9)

- Slávenie Paschy (Joz 5,10-12)

- Čítanie Tóry (Joz 8,30-35)

- Hebal, obnovenie zmluvy (24,16-28)

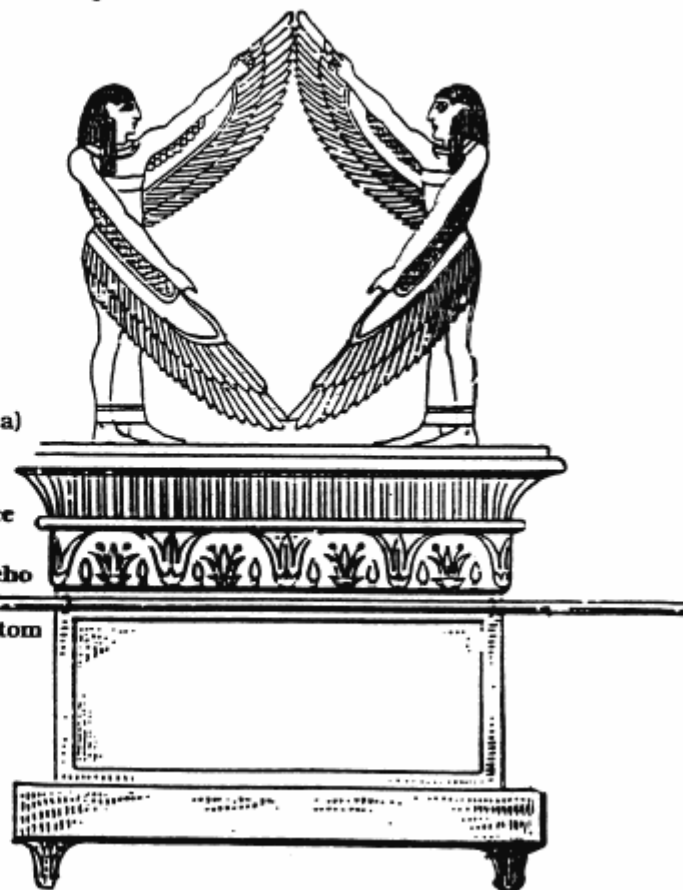
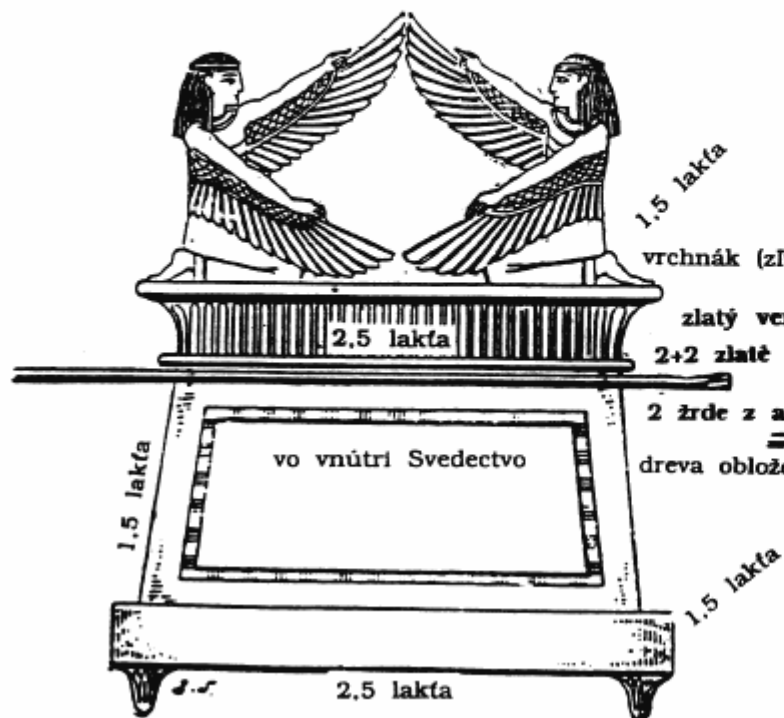
3. Jozue pripomína Izraelitom povinnosť zostať vernými aj uprostred pohanov

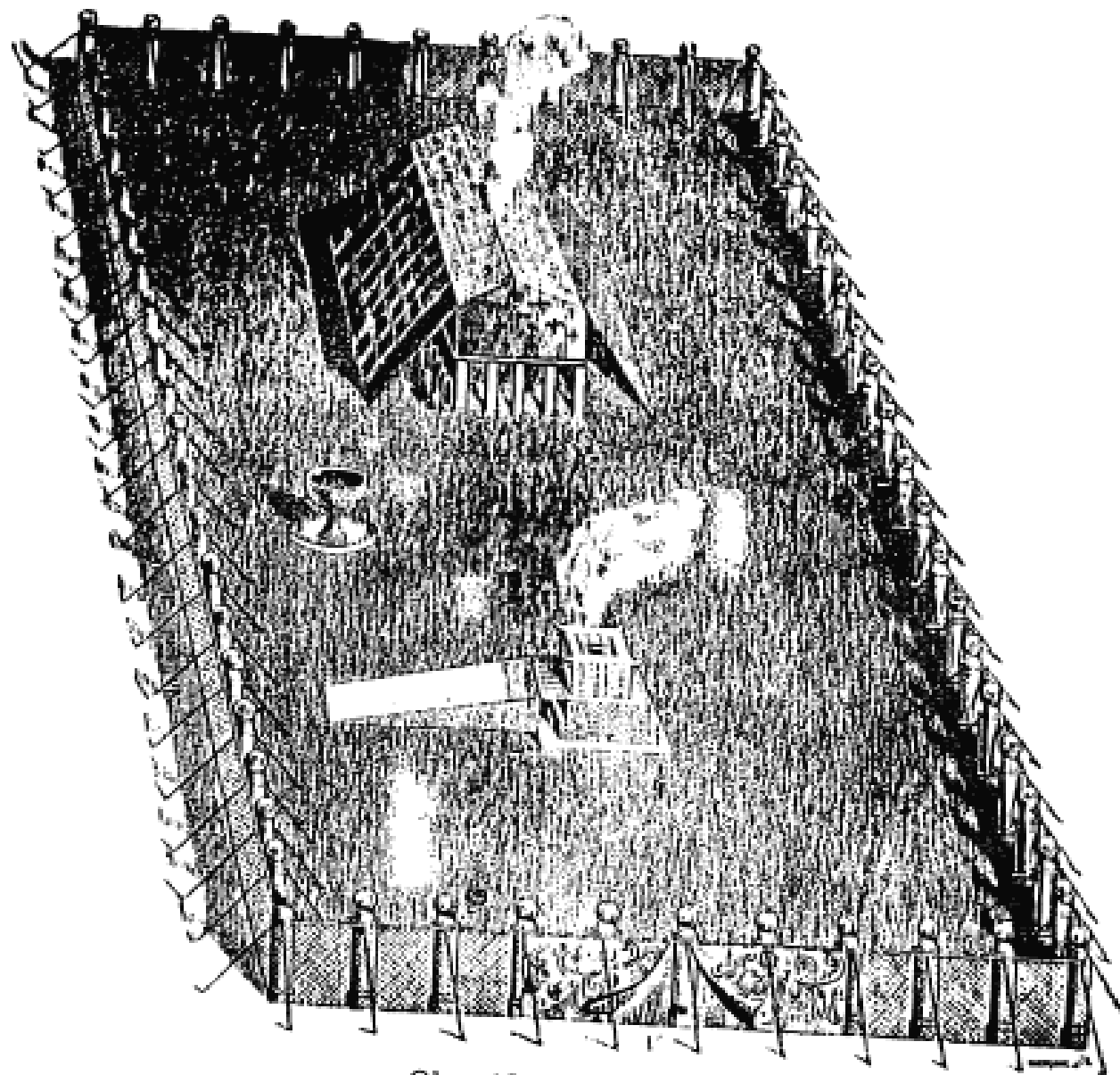
Závet Joz. 23,1-16

- Jozue priviedol ľud do Prisľúbenej zeme.
- Ježiš vedie ľud do Božieho kráľovstva

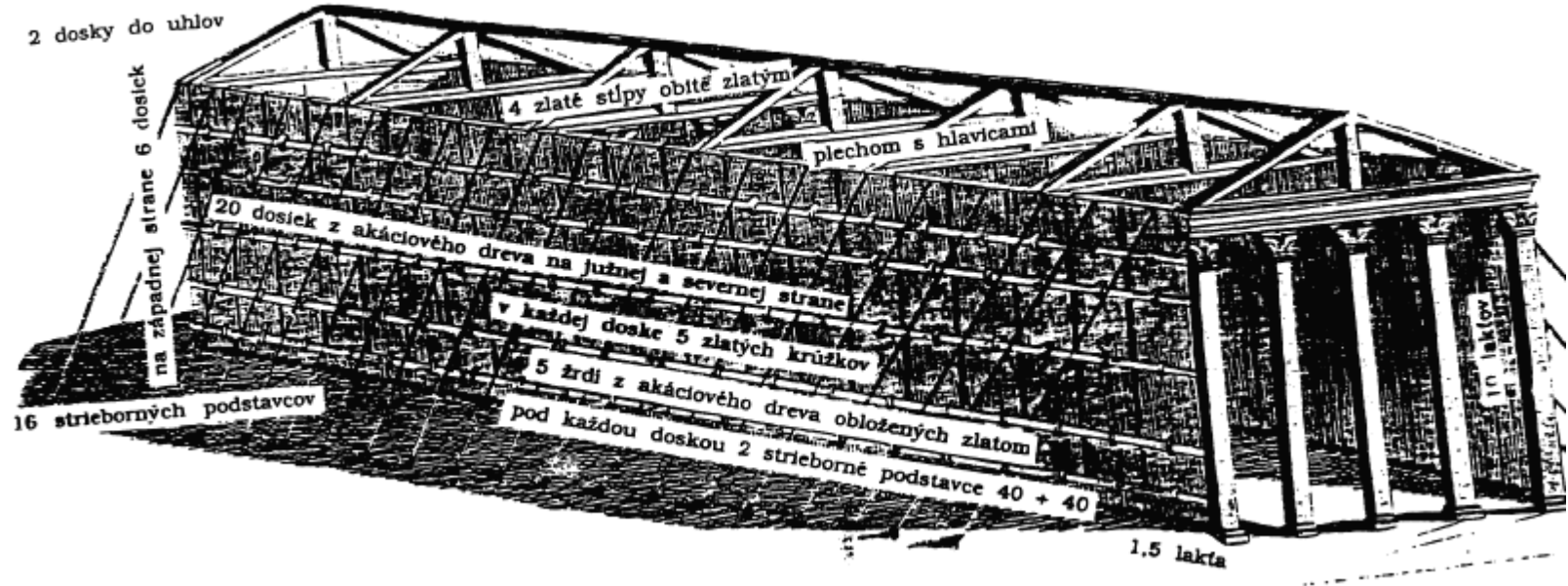
Archa Svedectva (Zmluvy) (dva pokusy o rekonstrukciu)

2 cherubi

Obr. 12. Svätostánok.

2 dosky do uhlov

na západnej strane 6 dosiek

16 strieborných podstavcov

4 zlaté stĺpy obité zlatým

plechom s hlavicami

20 dosiek z akáciového dreva na južnej a severnej strane

v každej doske 5 zlatých krúžkov

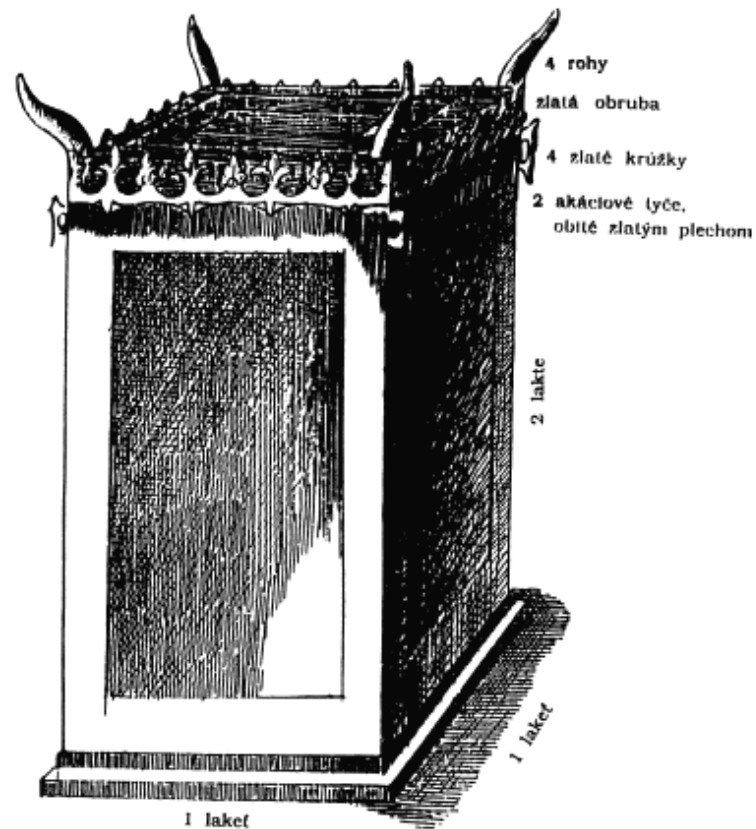
5 žrdí z akáciového dreva obložených zlatom

pod každou doskou 2 strieborné podstavce 40 + 40

1,5 lakta

10 lakta

Kadidlový oltář

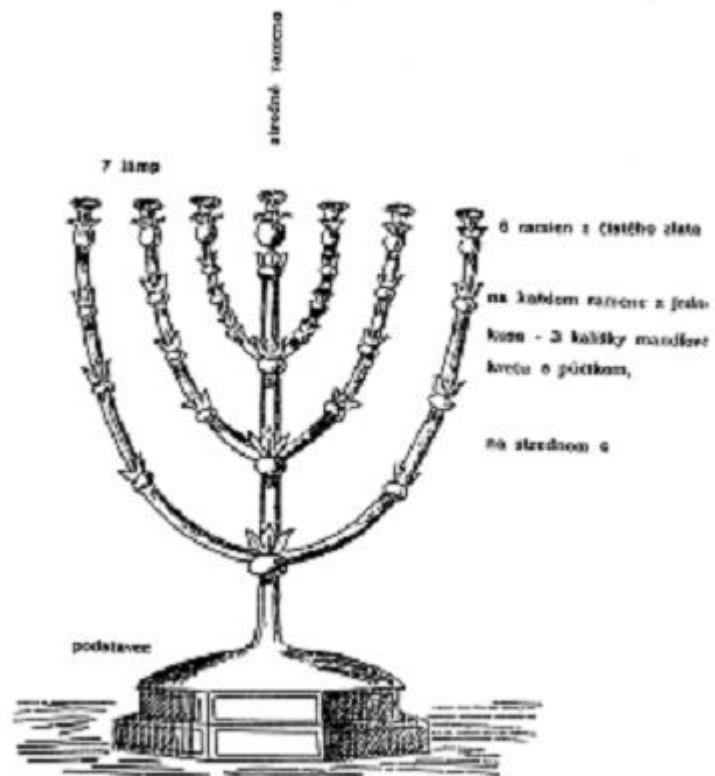

kadidlový alebo zlatý oltár z akáciového dreva

- lymian:
1. **nathaph** - kvapka, azda storaxu
  2. **šecheleth** - príjemne voňajúca látka (nachádzajúca sa na okraji arab. Červeného mora)
  3. **galba** - voňavá živica rastliny zo Sýrie
  4. **icbona** - najdôležitejšia zložka voňavej zmesi. Vyteká zo stromu thurifer (z juž. Arábie)

Pridávalo sa trochu soli.

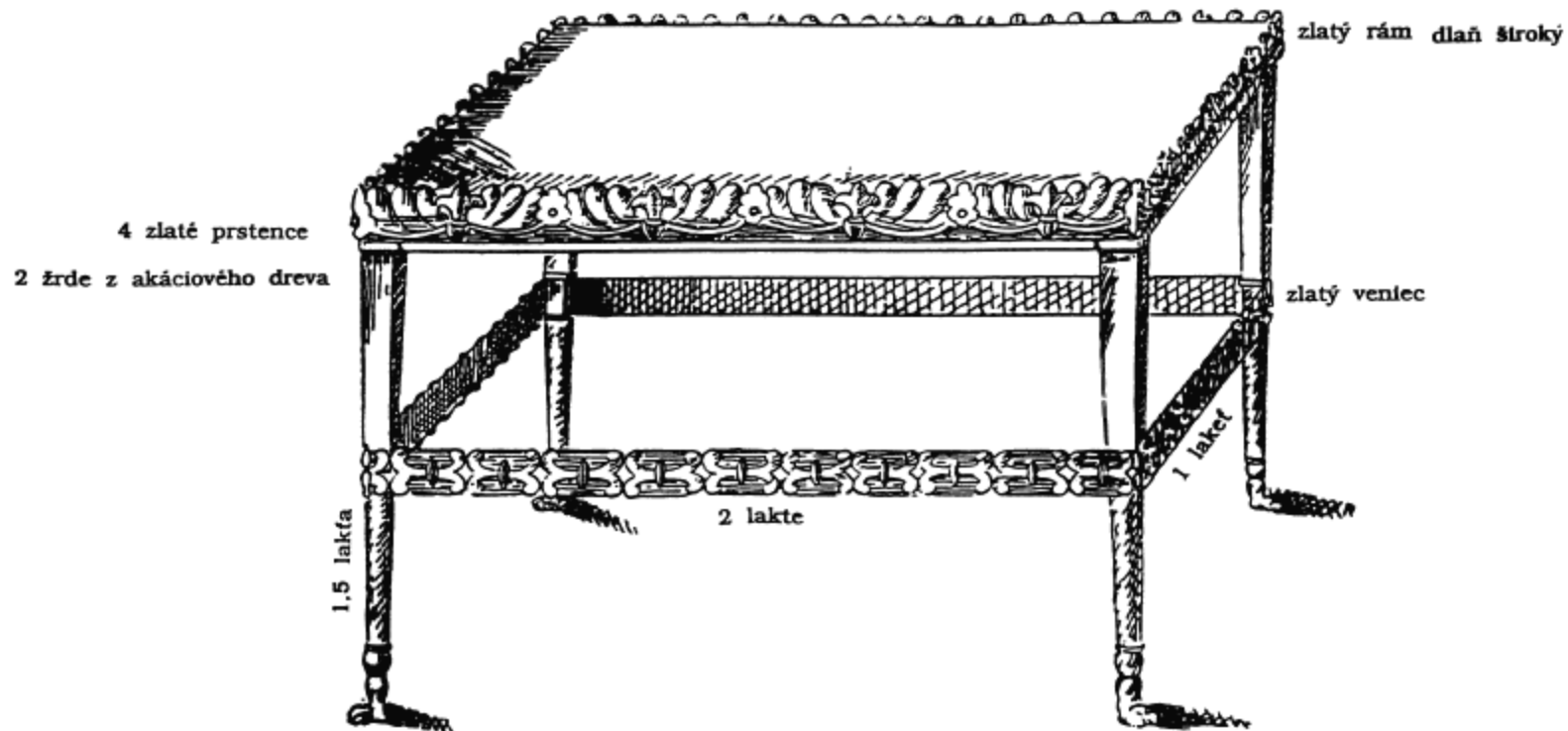
Sedenramenný svietnik

z jedného kusu (1 talent)

podnity a popôlniky z 1 talentu čistého zlata

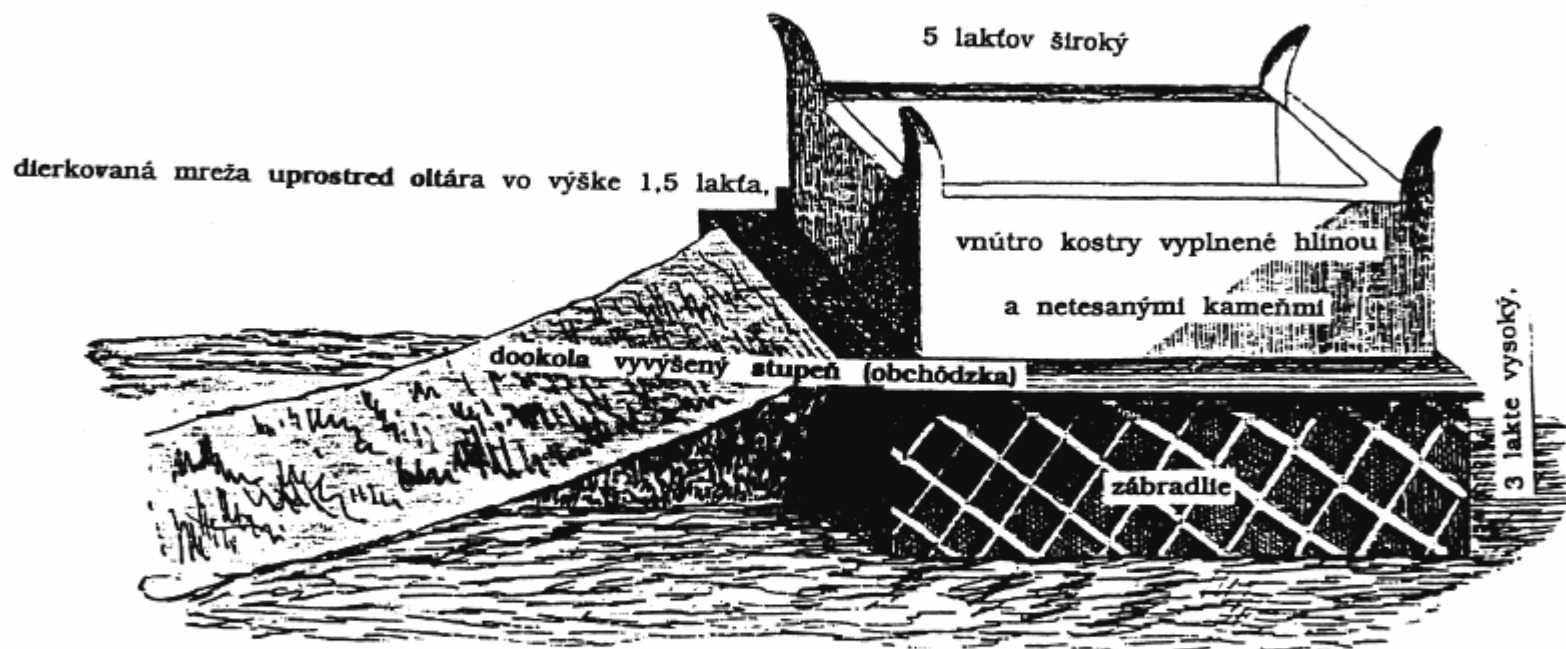
Stôl na obetné chleby

číše, misky, konvy, misky pre liate obety

Oltár zápalných obiet

štvorhran z akácového dreva obťahnutý bronzovým plechom

náradie: popolnice, lopatky na popol, panvičky na zachytávanie krvi, vidličky na obracanie mäsa, uhoľnice na prenášanie ohňa, obetné nože

---

Kniha Sudcov

- *Šofetím* - sudcovia
  - *šáfat* - vlastniť, spravovať, súdiť
  - sudca - osloboditeľ

  - **7 národov** - nepriatelia, utláčatelia

  - 1 . Edomčania 2. Moabčania 3. Kanaánčania 4. Ma-
diánčania 5. Amalekiti 6. Ammončania 7. Filištínci
-

Veľkí sudcovia

	z kmeňa	prenasledovatelia
1. Otniel (Otoniel)	z Júdu	Aramejci, Edom
2. Ehúd (Aod)	z Benjanín	Moab
3. Barák s Deborou	z Neftali	Kanaan
4. Gedeón	z Manases	Madián
5. Jiftách (Jefte)	z Gad	Amon
6. Samson	z Dan	Filištínci

269 rokov

Malí sudcovia

z kmeňa

1. Šamgar (Samgar) zo Simeon

2. Tóla z Izachar

3. Jair z Manases

4. Ibsán (Abesan) z Ašer

5. Elon (Ahialon) zo Zabulon

6. Abdon z Efraim

70 rokov

+ čas útlaku pôsobením jednotlivých sudcov **71 rokov**

= 410 rokov

Teologický kľúč

- ilustrujú základný pojem Božej spravodlivosti v súvislosti s hriechom neverného izraelského ľudu
  - Kniha Sdc rieši **4 základné biblické teologické pojmy**:
    1. Izraelov hriech
    2. Boží trest
    3. L'útosť a obrátenie k Bohu
    4. Oslobodenie od nepriateľov
  - boli synmi svojej doby, nemožno ich posudzovať podľa zásad kresťanskej morálky.
  - pripravovali neskorších izraelských kráľov, ktorí prijali Pánovo Ducha
  - boli predobrazom Mesiáša
-

Dejiny izraelskej monarchie

- Ľud žiada kráľa
  - V 1 Sam **dve protichodné tendencie:**
proti monarchii a za monarchiu
  - sudca Samuel zdôrazňuje
  - **kráľom je sám Boh - JHWH**
  - žrebom vyvolí v Misper (Masfe) Šaula
Samuel ho tajne pomaže za kráľa
  - za monarchiu, ako záchrane pred Filištíncami
-

Kráľ Šaul, 1030 – 1010 pred Kr.

- kráľa uznávajú všetky kmene
- Začal nádejne – víťazil nad nepriateľmi
  - V boji proti Amalekitom – prehrešenie, cherem 1 Sam15,21*
  - Pretože si pohrdol Pánovým slovom, zavrhne ťa, nebudeš kráľom 1 Sam 15,23 – objavuje sa Dávid*
- Filištínci 1010 pred Kr. na vrchu Gelboe
- porazia izraelské vojsko
- Šaul a synovia zahynú

Kráľ Dávid, 1010 – 970 pred Kr.

- pomazal ho Samuel
  - okolo r. 1000 pred Kr. dobyl Jeruzalem
  - zjednotil všetky izraelské kmene - utvoril jeden národ
  - - rozšíril kráľovstvo
  - dal preniesť do Jeruzalema ARCHU zmluvy
  - zriadil službu v posvätnom stane
  - je zakladateľom bohoslužby Pánovej - JHWH v Jeruzaleme
  - upevnil kráľovstvo - postavil palác - pripravil materiál na chrám
  - presadenie Šalamúna

  - **Tiene:** hriech s Betsabe - manželkou Uriáša - zahynul v boji, nepriaznivý vplyv na celú rodinu
-

Kráľ Šalamún, 970 – 931 pred Kr.

- Slávnostné obety v Gabaóne
  - múdre a chápacé srdce
  - bohatstvo a slávu
  - dlhý život
  - nevedol ani jednu vojnu

  - bezpečnosť zaistil zmluvami s okolitými národmi
  - postavil CHRÁM
  - kráľovský palác
  - administratívna organizácia
  - česť mu poškvnil jeho liberálny postoj k modlám –ženy

  - po jeho smrti **rozpad kráľovstva:** Izraelské - Severné
Judské - Južné
-

-
- **Izraelské kráľovstvo** (931 – 721 pred Kr.)
    - Kráľ Jeroboám 931 – 910 pred Kr.
    - v Sicheme vyhlásený za kráľa - 10 kmeňov
    - v Bet – Eli a v Dane - kultové strediská
    - zaviedol zakázaný kult a kňazstvo

  - **Judské kráľovstvo** Kráľ Roboám (931 – 13 pred Kr.)
    - Šalamúnov syn neúprosne zachádzal s trpiacim ľuďom.

  - **Prehľad kráľov**
-

Samuelove knihy

1. Názov 1 a 2 Sam, hebr. *Šemúel* -Jeho meno je Boh

- rozdelenie spisu pochádza od gr. prekladateľov
- toto delenie preberá aj Vulg. ako 1 a 2 Kráľov

2. Obsah Udalosti od narodenia Samuela po smrť Dávida 1070- 970 pred Kr.

životné príbehy Samuela, Šaula a Dávida

Prvá Kniha Samuelova (1 Sam)

- **1 Sam 1 - 7** Héli - Samuel - sudca, prorok. Archa v Šíle
  - **1 Sam 8 - 15** Založenie monarchie - Šaul kráľ, vojna s Filištíncami a Amalekitmi
  - **1 Sam 16 - 2 Sam 5** Dávidova história - vyvolenie, úspechy – nástrahy, prenasledovanie - tulácky život - Filištínci
  - po smrti Šaula na Vrchu Gelboe
  - Dávid kráľom nad Judom ...
-

Druhá Kniha Samuelova (2 Sam)

- **2 Sam 6 - 20** Dávidova politická, vojenská a náboženská činnosť,
  - prenesenie archy do Jeruzalema
  - Pánove prisľúbenia kráľovstva naveky Dávidovi
  - po víťazstvách Dávida ťažký hriech
  - - následky, rozklad rodiny
  - Absolónovo sprisahanie, boj o trón
  - ustanovenie Šalamúna za kráľa
    - **2 Sam 21- 24** Dodatok
-

---

3. Vznik Samuelových kníh

- tradície, kompilácia
- v 7. stor. po Knihe Dt, definitívna revízia a redakcia

4. Historickosť Sam

Samuel, prorok, sudca, zakladateľ monarchie
horlivo ohlasuje ideál viery a bezvýhradnú dôveru v Boha

Šaul , tragická postava v živote i smrti
úprimne vyznáva vieru
ale zle končí pre neposlušnosť a žiarlivosť

Dávid – predstavuje ideál teokratického kráľa, vyvoleného Bohom,
aby sociálne, politicky a nábožensky zjednocoval ľud

Hlavné dáta

- 1050 pred Kr. Filištinci zvíťazili nad Izraelom
  - aj smrť Eliho 1 Sam 4
  - ❖
  - 1030 - 1010 Šaul
  - 1010 - 970 Dávid
  - 1000 dobytie Jeruzalema 2 Sam 8-9
-

---

5. Cieľ Samuelových kníh

1. Deuteronomistický výklad historických udalostí,
    - redaktori dali knihám definitívnu podobu
    - odpovedali na dôležité otázky
    - správy o Samuelovom detstve, vysvetľujú vzťah ku svätyni v Šíle
  2. Založenie kráľovstva a jeho zmysel
    - vojny z okolitými národmi boli podnetom na vznik monarchie
  3. Význam kráľa Dávida
    - Dávida predstavujú ako ideálneho teokratického kráľa
    - zjednotil všetky izraelské kmene a vytvoril z nich jeden národ
    - stal sa zakladateľom Pánovej – JHWH bohoslužby
    - chcel postaviť Pánovi dom (2 Sam 7)
-

6. Náboženské poslanstvo

1. Samuel – ideálny typ človeka, vyvolený Bohom

- Sudca a prorok
- vyžadoval úplnú poslušnosť Bohu a jeho vôli
- „*Poslušnosť Pánovmu hlasu je lepšia ako obeta*“ 1 Sam 15,22; Oz 6,6; Mt 9,13
- modlil sa za Izrael, ktorý veril, že Boh ich vyslobodí (1 Sam 12,23)

2. Dávidova osobnosť je zložitejšia: veľkosť

- slabosť a následky
- ľútosť a návrat k Bohu
- pozitívne vlastnosti: veľkodušnosť, odpúšťajúca láska
- Šaul, Absolón, Semei
- Dávidova osobnosť sa stáva centrom mesiášskych výrokov u prorokov

---

Samuelove knihy a Nový zákon

1. Predobrazy

- Dávid je predobrazom Mesiáša (Rim 1,2-3)
  - Archa zmluvy symbol Krista a predobraz P. Márie
  - politické oslobodenie predznačuje spásu hriešnikov
  - Chrám má splnenie v Kristovi, opravdivom Božom chráme
  - Kristus ako syn Dávidov (Mt 21,9) **je syntézou posolstva Samuelových kníh**
-

---

2. Výslovné a implicitné odkazy na Sam v NZ

- Ježiš „*Dávidov syn*“ Mt 1,1; 21,9.15;
  - Mk 10,47; Lk 2,4
  - Nátanovo proroctvo (Lk 1,32n; 2 Sam 7,14; Sk 2,30; Hebr 1,5)
  - *Magnifikat Márie - Chválospev Anny*
    - (Lk 1,46-55 a 1 Sam 2,1-10)
-

Knihy Kráľov (970 – 587/6 pred Kr.)

1. Názov

- *Melakím* – hebr. králi, gr. Septuaginta (LXX) - 3 a 4 Kniha kráľovstiev
- podávajú správy od smrti Dávida o Šalamúnovi,
- o kráľoch Izraelského i Judského kráľovstva

Obsah

- teologická úvaha o vládnutí kráľov nad Izraelom
  - neustále boje medzi obrancami monoteizmu a šíriteľmi modloslužby
  - Eliáš, Elizeus, Amos, Ozeáš, Izaiáš, Jeremiáš, Ezechiel
  - obdobie kultúrneho a literárneho rozkvetu
-

---

2. Rozdelenie

1 Kr 1–11

- správy o posledných udalostiach zo života kráľa Dávida,
  - Šalamúnovo kráľovstvo: rast múdrosti, veľkolepé stavby,
  - postavenie Jeruzalemského chrámu a posviacka, 1 Kr 5,15-6,38; 7,13-8,66
  - bohatstvo, mravný a politický úpadok zapríčinili rozpad kráľovstva
-

---

1 Kr 12–2 Kr 17

- rozdelenie Šalamúnovho kráľovstva na Izraelské – Severné, Judské – Južné
  - politické boje - zásah prorokov Eliáša a Elizea
  - r. 722 -1 Asýrčania dobyli Samáriu – koniec Izraelského kráľovstva
  - príčinou pádu Izraela boli jeho hriechy (2 Kr 17,6-23)
-

---

2 Kr 18–25

- dejiny Júdskeho kráľovstva po dobytí Jeruzalema Nabuchodonozorom II.
  - vyzdvihuje sa tu pokus o náboženskú reformu a kultúrne povznesenie krajiny
  - vpád Snacheriba r. 701,
  - vznik Babylonskej ríše
-

---

3. Štruktúra – súhrnné životopisy

Schéma

1. meno kráľa a jeho otca
  2. synchronistické údaje kráľovstiev Júdu a Izraela
  3. vek kráľa, trvanie vlády
  4. zmienka o dôležitej udalosti
  5. autorov pozitívny alebo negatívny úsudok
  6. správa o jeho smrti - nástupca
-

Cieľ

- teologická náboženská úvaha o dejinách monarchie
- o kráľoch
- teológia zmluvy

- **Izraelskí králi** sa odsudzujú - kvôli modloslužbe
- *robili čo sa Pánovi nepáči* - 1 Kr 12,25-32; 2 Kr 15,9-28

- **Judskí králi** - 3 kategórie:
  - 1. zlí Achaz, Manasses - 2 Kr 21,2-22
  - 2. dobrí Asa, Jozafat - 1 Kr 15,11-14
  - 3. veľmi dobrí Ezechiáš, Joziáš - 2 Kr 18,3-8

- **odstránili modlárstvo**
- - urobili náboženskú reformu 2 Kr 23,4-25; 2 Krn 29-31
- **nevernosť** – rozdelenie, vernosť Zmluve - obnova

---

4. Pôvod kníh

- autor Kníh kráľov je neznámy
  - stará židovská tradícia má za autora Jeremiáša
  - vznik kníh je asi výsledkom dlhej kompilácie ústnych a písomných tradícií od 8. - 6. stor. pred Kr.
  - zdá sa, že autor bol kňaz, očitý svedok pádu Jeruzalema r. 587 pred Kr.
  - čerpal z množstva dostupných prameňov
-

-
- v Knihách je viac naratívnych súhrnov o živote a pôsobení prorokov:
    - Eliášov cyklus 1 Kr 17-19; 21 a 2 Kr 1
    - Elizeov cyklus 2 Kr 2-13
  - **Ciel'** - vyzdvihnúť splnenie predpovedí
  - vyznačujú sa najkrajšou hebrejčinou SZ
  - 9. - 8. stor. pred Kr. - „zlatý vek“ hebr. literatúry
-

---

5. Izrael a Júda v rámci dejín Blízkeho Východu

- ťažko je zosúladiť niektoré chronologické údaje
- viaceré sa zhodujú

Historická hodnota Kníh kráľov

- **náboženský cieľ** – autor v duchu viery zhodnotil a spracoval zozbieraný materiál a tak vyzdvihol jeho význam pre dejiny spásy
  - potvrdzujú : Egyptské dokumenty
  - Asýrske dokumenty
  - Novobabylonske dokumenty
-

---

6. Náboženská náuka Kníh kráľov

- podávajú teologickú úvahu o dejinách,
- o kráľoch vyvoleného národa
- v duchu deuteronomistickej a prorockej tradície

1. Náuka o pravom Bohu

- na vrchu Karmel na výzvu proroka Eliáša všetok ľud zavrhne modloslužbu a vyznáva vieru.

Iba Pán – JHWH je Boh! (1 Kr 18,39).

- má absolútnu moc nad prírodou(1 Kr 17),
  - nad nepriateľskými vojskami (1 Kr 8,41n),
  - ochraňuje svoj ľud, ale ho aj tresce pre neveru
  - dôkazom sú dve deportácie do Asýrie a Babylonie.
-

---

2. Náboženský význam monarchie

- ❑ v Knihách je obsiahnutá teológia monarchie
- ❑ kráľ má zachovávať, čo žiada Pán (1 Kr 2,3),
- ❑ má múdro spravovať ľud (1 Kr 1,7)
- ❑ podporovať monoteistický kult v Jeruzaleme

3. Dávid a jeho dynastia

- ❑ Dávid je zidealizovaný kráľ, ako aj niektorí jeho nástupcovia napr. Ezechiáš, Joziáš (2 Kr 22,2)
  - ❑ neposlušnosť nástupcov nezrušilo zmluvu a prisľúbenia dané Dávidovi (2 Sam 7,12-16)
  - ❑ Pán bude udržiavať „lampu“ (1 Kr 11,36)
  - ❑ toto potvrdzuje aj prepustenie posledného kráľa Jojakina z 38-ročného väzenia, Evil-Merodakom (2 Kr 25,27n)
-

---

4. Jeruzalem a chrám

- bol centrom, miestom „stretnutia“ so svojim Bohom, pri všetkých príležitostiach života,
  - najmä reformy (2 Kr 22-23) objavením zvitku Zákona a očistením Chrámu
  - svätopisec zavrhuje „Jeroboámov hriech“, ktorý k nemu zvedol celý Izrael (1 Kr 15,30).
-

---

5. Poslanie prorokov

- zasahujú do náboženského, sociálneho a politického života
  - *Nátan* presvedčil Dávida, aby ustanovil za nástupcu Šalamúna, 1Kr 1,11-48
  - *Achiáš* – orákulum o rozdelení kráľ, 1 Kr 11,29-3
a Jeroboámovej smrti 1 Kr 14,4-16
  - *Semeiáš* zabránil bratovražednej vojne, 1 Kr 12,22-24
  - *Micheáš* predpovedal Achabovi smrť, 1 Kr 22,13-28
  - *Izaiáš*, predovedal víťazstvo Ezecháša nad Snacheribom 2Kr 19,
  - *Chulda* okrem predpovede trestu za nevernosť národa,
Joziášovi oznámila odpustenie, 2Kr 22,14n
  - proroci hovorili v mene Pána JHWH
a vyžadovali zachovávanie Zmluvy
-

„Tvoje slovo Pane, je svetlo pre moje
nohy a pochodeň na mojich chodníkoch.“

Ďakujem za pozornosť